

**Recomandarea CM/Rec(2008)5
a Comitetului Miniștrilor către Statele membre
cu privire la politicile pentru romi și/sau călători în Europa**

*(adoptată de Comitetul Miniștrilor la 20 februarie 2008
în cadrul celei de-a 1018-a reuniuni a Delegațiilor Miniștrilor)*

Comitetul Miniștrilor, în virtutea articolului 15.b din Statutul Consiliului Europei;

Considerând că scopul Consiliului Europei este de a realiza o mai mare unitate între membrii săi și că acest scop poate fi continuat, în special, printr-o acțiune comună în domeniul drepturilor omului și a coeziunii sociale, valori și obiective care sunt în atenția Consiliului Europei;

Recunoscând că romii și călătorii de peste cinci secole sunt discriminați, sunt permanent respinși și marginalizați peste tot în Europa și în toate domeniile vieții lor; pentru că au fost victimele holocaustului; și pentru că deplasările forțate, discriminarea și excluderea lor din viața socială fac ca numeroase comunități de romi și călători și persoane care aparțin acestor comunități să trăiască în sărăcie și să se afle într-o situație defavorizată în toată Europa;

Recunoscând că antițigănistul constituie o formă evidentă de rasism și intoleranță, care stă la baza actelor de ostilitate pornind de la excludere și ajungând la violență împotriva comunităților de romi și călători;

Recunoscând rolul mass-media și al educației în persistența prejudecăților împotriva romilor și faptul că potențial ea poate ajuta la depășirea acestor prejudecăți;

Conștienți că discriminarea și excluderea socială pot fi eradicate mai eficient prin aplicarea politicilor globale, coerente și voluntariste cu privire la romi și la majoritatea populației, care asigură integrarea romilor și călătorilor și participarea lor la societatea în care trăiesc precum și respectarea identității lor;

Considerând că toate drepturile umane sunt indivizibile, interdependente și indisolubile și că drepturile economice și sociale sunt drepturi fundamentale care ar trebui susținute prin eforturi concrete la nivelul local și cel guvernamental pentru ca ele să fie accesibile în mod egal pentru grupurile și comunitățile cele mai sărace și mai defavorizate;

Având în vedere Declarația universală a drepturilor omului, Pactul internațional privind drepturile civile și politice, Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale, Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Convenția privind drepturile copilului, Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (STE nr. 5) și Protocolul său nr. 12 (STE nr. 177), și nr. 14 (STE nr. 194), începând cu data intrării lui în vigoare), Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare (STE nr. 148), Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (STE nr. 157), Carta socială europeană revizuită (STE nr. 163) și Convenția europeană privind cetățenia (STE nr. 166);

Ținând cont de Recomandarea Comitetului Miniștrilor către Statele membre nr. R (2000)4 privind educația copiilor romi/țigani în Europa, Rec(2001)17 privind ameliorarea situației economice și angajarea romilor/țiganilor și călătorilor în Europa, Rec(2004)14 referitoare la

circulația sau staționarea călătorilor în Europa, Rec(2005)4 referitoare la ameliorarea condițiilor de locuit a romilor și călătorilor în Europa și Recomandarea Rec(2006)10 a Comitetului Miniștrilor către Statele membre privind un acces mai bun la îngrijiri medicale pentru romi și călători în Europa,

Reamintind Recomandarile nr. 563 (1969), 1203 (1993) și 1557 (2002) ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, și Rezoluțiile nr. 125 (1981), 249 (1993), 16 (1995) și 44 (1997), și Recomandarea 11 (1995) a Congresului Autorităților Locale și Regionale a Consiliului Europei, privind situația romilor/țiganelor în Europa;

Având în vedere Recomandarea de politică generală nr. 3 a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței referitoare la lupta împotriva rasismului și intoleranței față de romi/țigani, Recomandarea de politică generală nr. 7 a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) privind legislația națională pentru a lupta împotriva rasismului și discriminării rasiale în și prin educația școlară;

Ținând cont de Directiva Consiliului Uniunii europene 2000 /43/ CE, 29 iunie 2000, cu privire la implementarea principiului tratamentului egal între persoane indiferent de originea rasială sau etnică, articolul 152 din Tratatul Uniunii Europene și articolul 35 al Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii europene;

Având în vedere propunerea de decizie-cadru a Consiliului Uniunii europene privind lupta împotriva rasismului și xenofobiei;

Având în vedere principiile directoare privind ameliorarea situației romilor adoptate de Uniunea europeană (grupul COCEN) în cadrul Summit-ului de la Tampere din decembrie 1999 și Rezoluția Parlamentului european privind situația romilor în Uniunea europeană adoptată la 28 aprilie 2005 și cea privind situația femeilor rome în Uniunea europeană adoptată la 1 iunie 2006;

Cunoscând cercetările, datele colectate de Agenția drepturilor fundamentale a Uniunii europene (FRA) și avizele acesteia, precum și rapoartele sale consacrate în special romilor și călătorilor;

Conștienți de Planul de acțiune 2003 al Organizației pentru securitate și cooperare în Europa (OSCE) privind ameliorarea condițiilor populației Roma și Sinti în spațiul OSCE;

Ținând cont de obiectivele definite în cadrul inițiativei multilaterale a „Deceniului pentru integrarea romilor” (2005-2015), lansat de către nouă guverne din Europa centrală și cea de sud-est și susținută de Banca mondială, *Open Society Institute*, Consiliul Europei, Banca de dezvoltare a Consiliului Europei, Programul Națiunilor Unite pentru dezvoltare, OSCE și Comisia europeană;

Reamintind că Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale a Consiliului Europei și Directiva 2000/43/CE din 29 iunie 2000 a Consiliului Uniunii europene ambele încurajează Statele să întreprindă acțiuni pozitive pentru a preveni sau a compensa dezavantajele, care stau la originea etnică sau la apartenența unei minorități naționale în scopul de a promova o egalitate deplină și efectivă;

Având în vedere că structurile constituționale, tradițiile juridice și repartitia competențelor diferă de la un Stat membru al Consiliului Europei la altul, ceea ce poate antrena diferite modalități de punere în practică a acestei recomandări;

Recomandă guvernelor Statelor membre:

- să adopte, conform principiilor și dispozițiilor enunțate în anexa la prezenta recomandare, o strategie națională și/sau regională coerentă, globală și dotată cu o finanțare suficientă, însoțită de un plan de acțiune, de obiective și indicatori pe termen scurt și pe termen lung, pentru a pune în acțiune politicile proprii de combatere a discriminării juridice și/sau sociale împotriva romilor și/sau călătorilor și să pună în acțiune principiul egalității ;
- să monitorizeze și să publice în mod regulat rapoarte de evaluare a promovării punerii în acțiune și a impactului strategiilor și a politicilor destinate să amelioreze situația socială a romilor și/sau călătorilor;
- să aducă prezenta recomandare în atenția organismelor publice naționale și locale sau regionale autonome, a comunităților de romi și/sau călători și populației în ansamblu în țările lor respective pe căile corespunzătoare, în special prin intermediul mass-media și să se asigure că ele le vor acorda sprijinul său.

*Anexă la Recomandarea CM/Rec(2008)5
cu privire la politicile pentru romi și/sau călători în Europa*

I. Definiții¹

Expresia „romi și călători” utilizată în prezentul text se referă la romi, sinti, kalé și călători și înglobează marea diversitate a grupurilor respective. În contextul britanic, expresia „romi și călători” înglobează persoanele care se autoidentifică drept „țigani”.

O „politică” este un plan global care enunță metode și obiective generale și care vizează orientarea și determinarea deciziilor prezente și de perspectivă, în special în domeniul legislației și programării.

O „strategie” este un plan detaliat care se bazează pe obiective pe termen lung pentru a obține rezultate pozitive în astfel de situații cum sunt angajarea romilor, sau o tehnică pentru elaborarea proiectelor adaptate la situațiile de această natură.

Un „program” este o serie de proiecte, care au un obiectiv comun global.

Un „proiect” este o serie de activități care au obiective precise, elaborate pentru a obține un rezultat specific într-un termen dat.

„Obiectivul specific al proiectului” este obiectivul principal al proiectului. Obiectivul specific trebuie să fie conform problemei centrale și să definească domeniile pentru grupurile/grupul țintă. El trebuie să aibă doar un singur obiectiv specific pentru proiect.

Un „obiectiv” este descrierea scopului unui proiect sau program. Conceptul generic al obiectivului include activitățile, rezultatele, obiectivul specific și obiectivele globale.

Un „produs/ output” este produsul exact definit care rezulta din activități.

¹ Definiția de „romi și călători” este extrasă din Glosarul referitor la terminologia despre romi, utilizată de Consiliul European. Lista de termeni cheie de mai jos este extrasă mai ales din « Manualul de management al ciclului de proiecte », publicat de Comisia europeană în martie 2001. Definițiile de « difuziune » și « integrare în procesul general » sunt extrase din dosarul olandez al Agenției afacerilor sociale « *How to plan the dissemination and mainstreaming of the project, Guidelines for EQUAL* », 2004).

„Rezultatele” sunt „produsele” activităților puse în acțiune. Ansamblul rezultatelor contribuie la realizarea obiectivului specific, adică este momentul când grupurile țintă încep să primească beneficii durabile.

„Impactul/rezultatul” este efectul proiectului asupra mediului său mai larg și contribuția la obiectivele sectoriale mai largi, care constau în obiectivele globale ale proiectului și asupra realizării obiectivelor politice ale cadrelor.

Un „indicator” este o schimbare care poate fi observată sau un eveniment care dovedește că schimbarea a survenit într-un termen scurt sau lung. Indicatorii se pot situa la toate nivelurile efortului și al efectului, al rezultatelor obiectivelor.

„Reperere/punctele de referință” sunt un tip de indicator care este în mod concret verificabil față de obiectivele pe termen scurt (în general referitor la activități), care permite măsurarea realizărilor mai ales pe tot parcursul proiectului decât la sfârșit. Repererele indică de asemenea momentele asupra cărora ar trebui de luat decizii sau când trebuie încheiată o acțiune.

„Participarea” este partea activă pe care o ia o persoană sau un grup de persoane la o activitatea depășind cadrul unei simple consultații pentru a deveni o formă de angajament concret, constant și eficient.

„Monitorizarea” este aprecierea sistematică și continuă a promovării unui proiect (lucru) pe parcursul timpului pentru a verifica dacă lucrurile se desfășoară după cum s-a prevăzut și de a îndeplini metodic ajustările cerute.

„Evaluarea” este examinarea periodică a pertinentei, performanțelor, eficienței și a totalității realizării obiectivelor generale.

„Difuzarea” este o largă transmitere a cunoștințelor, a produselor desfășurate și a rezultatelor proiectului (de exemplu, metode, produse, programe educative, instrumente/mijloace, modele, învățămînt și idei politice) grupurilor țintă, care joacă un rol în procesul de integrare în procesul general.

„Integrarea în procesul general” este strategia permanentă, orientată asupra proceselor, care vizează integrarea metodelor de lucru orientate spre anumite grupuri sau aspectele specifice, orientate spre politici organizaționale conforme normelor în scopul final de a influența politica și punerea în acțiune și de a implica schimbări fundamentale. Exemple: orizontal (în cadrul activităților sau a sectoarelor organizațiilor analoge), vertical (în politicile locale, regionale sau naționale) sau transnațional (în organizații partenere sau prin intermediul unor instanțe cum este Comisia europeană sau Consiliul Europei).

„Acțiunea pozitivă”: „Pentru a asigura egalitatea în practică, principiul egalității de tratament nu împiedică un Stat membru să mențină sau să adopte măsuri specifice destinate prevenirii sau compensării dezavantajelor care au la bază originea rasială sau originea etnică.” (Directiva 2000/43/CE). „Legea trebuie să prevadă ca interzicerea discriminării rasiale să nu împiedice menținerea sau adoptarea măsurilor speciale temporare destinate prevenirii sau compensării dezavantajelor suportate de [romi și/sau călători] sau să faciliteze deplina participare la toate domeniile vieții. Aceste măsuri nu trebuie menținute odată ce sunt atinse obiectivele vizate.” (Recomandarea de politică generală nr. 7 a ECRI privind legislația națională pentru a lupta împotriva rasismului și discriminării rasiale, paragraful 5).

În articolul 1.1 din Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, „discriminarea rasială” cum este definită în dreptul internațional, este „orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile: politic, economic, social și cultural sau în oricare alt domeniu al vieții publice”.

Articolul 2.2 din Directiva Consiliului Uniunii europene 2000/43/CE definește discriminarea rasială ca « discriminarea fondată pe criteriul originii rasiale sau etnice.». Discriminarea poate avea forme mai variate și poate include forme directe și indirecte de discriminare:

- „discriminarea directă are loc atunci când o persoana este tratată mai puțin favorabil decât este alta, a fost sau ar putea fi tratată într-o manieră similară, pe criteriul originii rasiale sau etnice într-o situație comparabilă”. Un anunț de angajare „Romii să se abțină” este un exemplu de discriminare directă;
- „o discriminare indirectă are loc atunci când o prevedere, criteriu sau practică aparent neutre dezavantajează anumite persoane de o anumită rasă sau origine față de alte persoane, în afară de cazul în care acele prevederi, criteriile sau practici sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a acelui scop sunt adecvate și necesare”. A cere tuturor persoanelor candidate la un post vacant să facă un test lingvistic, chiar dacă această limbă nu este necesară pentru angajare, este un exemplu de discriminare indirectă.

II. Scopul

Strategiile naționale și/sau regionale ar trebui să aibă ca obiect garantarea egalității și integrării romilor și/sau călătorilor în viața socială, economică și politică, promovarea autonomizării și consolidării capacităților grupurilor sociale vizate, sensibilizarea ansamblului societății față de cultura și modul de viață al romilor și/sau călătorilor, garantarea respectării identității romilor și/sau călătorilor și asigurarea unei protecții eficiente împotriva discriminării directe și indirecte, și rasismului împotriva lor.

III. Principii generale

Strategiile referitoare la romi și/sau călători ar trebui să fie elaborate pe baza următoarelor principii:

- i. continuarea unei abordări fondate pe drepturi globale, dinamice și integrate;
- ii. recunoașterea diversității comunităților de romi și/sau călători și a necesităților lor, care cer răspunsuri variate și flexibile;
- iii. favorizarea participării romilor și/sau călătorilor ca componentă esențială a strategiilor care îi vizează la toate stadiile, de la elaborare până la punerea în acțiune a implementării, monitorizării și evaluării și promovarea consolidării capacităților comunității;
- iv. asigurarea echilibrului bărbați-femei și echilibrului vârstelor în reprezentarea romilor și/sau călătorilor;

- v. asigurarea unei monitorizări eficiente a implementării strategiei prin repere și criterii clar definite pentru a obține cele mai bune rezultate;
- vi. integrarea unei evaluări permanente a strategiilor, supuse unei reexaminări și unei ameliorări continue;
- vii. asigurarea abordării orientate și integrate.

IV. Cadrul juridic

- i. Toate țările ar trebui să adopte legi antidiscriminatorii specifice și generale conforme normelor internaționale și europene, să creeze organisme de luptă împotriva discriminării abilitate să promoveze tratamentul egal și să ajute victimele discriminării; și să se asigure ca legile să fie aplicate eficient. Eficiența legilor discriminatorii civile și administrative ar putea fi ameliorate plasând sarcina probei de partea persoanei acuzate de discriminare, introducând în câmpul de aplicare a legii noțiunile de discriminare și hărțuire directe și indirecte, încurajând discriminarea pozitivă a sancțiunilor și a căilor de recurs eficiente și proporționale.
- ii. Legislația ar trebui să impună autorităților publice responsabilitatea legală de a promova egalitatea și nediscriminarea și de a aloca resursele necesare pentru ca aceasta să devină posibil.
- iii. Dat fiind că antițigănistul și violența împotriva romilor și/sau călătorilor sunt fenomene răspândite în Europa, Statele membre care nu au făcut încă acest lucru, ar trebui să-și atribuie motivul rasist în circumstanțe agravante în urmărirea pentru infracțiunile penale și să facă astfel încât aceste infracțiuni penale să acopere infracțiunile cu caracter rasist comise împotriva romilor și/sau călătorilor.
- iv. Aceste dispozitive legale ar trebui să fie pe deplin puse în acțiune pentru a se asigura că infracțiunile cu caracter rasist nu beneficiază de nici o impunitate. Victimele acestor infracțiuni ar trebui să fie foarte încurajate să le semnaleze la poliție sau altor autorități competente în materia dată.

V. Elaborarea strategiilor

1. Determinarea necesităților

- v. Obiectivele vizate de strategie ar trebui să se bazeze pe o evaluare a necesităților profundă și științific fondată, realizate de autorități, dar care ține cont de ONG de romi și călători active pe teren, în special organismele de femei și de tineret, dar și ONG și alte organisme competente care lucrează asupra problemelor referitoare la romi și/sau călători.
- vi. Evaluarea necesităților, cu condiția ca această evaluare să fie autorizată de dreptul național și să fie conformă normelor internaționale existente cu privire la protecția datelor, în special Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal (STE nr. 108), ar trebui să se facă de exemplu prin intermediul anchetelor în familii pentru a colecta datele cantitative cu privire la condițiile romilor și/sau

călătorilor, repartizate după sexe, vârstă și în funcție de alți indicatori pertinenti.

Aceste date vor fi utilizate pentru a stabili situația inițială care ar putea fi luată atât ca element de măsură, cât și pentru a monitoriza progresul realizat și pentru a evalua rezultatele strategiei. Dacă aceste date sunt utilizate, ar trebui definiți indicatorii utilizați pentru efectuarea monitorizării strategiei.

Nu trebuie invocată lipsa datelor pentru a întrerupe sau a raporta în mod nelegitim elaborarea programelor sau a strategiilor. Realizarea anchetelor independente și organizarea consultațiilor publice cu actorii vizați ar trebui să permită lichidarea lacunelor.

- iii. Dacă romii și/sau călătorii nu posedă nici un document de identitate, autoritățile ar trebui să efectueze un recensământ la scară națională într-un termen dat, gratuit și cu proceduri simplificate; cu eforturi specifice orientate spre acele categorii ale populației care sunt mai vulnerabile prin situația persoanelor deplasate, prin accesul lor limitat la informație și/sau prin bariera lingvistică sau analfabetism, atât femeile, persoanele în etate, cât și persoanele a căror limbă maternă nu este limba oficială, etc.
- iv. În timpul colectării datelor la scara populației, autoritățile publice ar trebui să respecte principiile confidențialității, consimțământului cu discernământ și autoidentificarea voluntară.

2. *Elaborarea unei strategii coerente și coordonate*

- i. Strategia în favoarea romilor și/sau călătorilor ar trebui, la nevoie, să includă o revizuire a practicilor legislative și administrative existente, pentru a garanta implementarea coerentă și coordonată și de a înlătura obstacolele în materia dată, în special discriminarea fondată pe sexe și modul de viață itinerant sau semiitinerant. Părțile ar trebui să se bazeze pe lucrările de cercetare și de anchetă și să organizeze în afară de aceasta campanii de sensibilizare.
- ii. Strategia ar trebui să integreze bunele practici deja identificate, cunoștințele obținute prin cercetare, învățămintele trase din monitorizare și evaluările profunde ale programelor/politicilor naționale în favoarea romilor și/sau călătorilor în toată Europa și recomandările făcute de organizațiile internaționale, naționale și locale competente.

3. *Participarea la elaborarea politicilor/strategiilor*

- i. Procesul sau organismul care elaborează strategia ar trebui să fie, în măsura posibilității, reprezentativă în toate structurile vizate și ar trebui să activeze în parteneriat cu diferite comunități de romi și/sau călători interesate de strategie, precum și cele care trăiesc în vecinătatea acestor comunități.

Structura și componența organismului ar trebui să favorizeze dezvoltarea politicilor intersectoriale. Organismele guvernamentale și neguvernamentale naționale și internaționale pot fi consultate, dacă este cazul sau dacă este util.

Reprezentarea romilor și/sau călătorilor ar trebui să respecte paritatea bărbați-femei și participarea tinerilor.

- ii. Statele ar trebui din start să se asocieze autorităților locale și regionale la elaborarea strategiei și să procedeze astfel încât acestea să participe la implementarea ei. Autoritățile locale și regionale ar trebui să elaboreze planuri de acțiune pentru a implementa strategiile naționale la nivel local și regional.

4. *Gestionarea riscurilor*

În procesul elaborării strategiei, ar trebui să se acorde o atenție specială identificării și gestionării oportune a tuturor riscurilor posibile, care pot amenința buna sa implementare.

5. *Monitorizarea și evaluarea continuă*

Strategia ar trebui să prevadă o monitorizare permanentă, independentă, participativă, coordonată și transparentă.

6. *Finanțarea*

- i. Bugetul de stat ar trebui să prevadă resurse financiare suficiente, în măsura posibilității pe termen lung, pentru a garanta implementarea, monitorizarea și evaluarea eficiente ale strategiei. O strategie ar trebui deci să fie adoptată cu consimțământul autorităților responsabile de politica bugetară și ar trebui să includă estimarea costurilor măsurilor propuse.
- ii. Guvernele ar trebui să furnizeze un suport bugetar durabil în favoarea participării romilor și/sau călătorilor la elaborarea, implementarea, monitorizarea strategiei.
- iii. Autoritățile locale și/sau regionale ar trebui să includă acțiuni specifice destinate ameliorării condițiilor de viață a romilor și/sau călătorilor în planificarea bugetară locală și/sau regională pentru a garanta o finanțare suficientă pentru implementare.

VI. Adoptarea strategiei

1. *Cadrul juridic*

Dacă practicile legislative și constituționale permit acest lucru atunci strategia și/sau diferitele măsuri destinate implementării ar trebui să fie adoptate prin intermediul unui text juridic sau care se bazează pe legislație, pentru a asigura durabilitatea și permanența lor.

2. *Comunicarea strategiei și sensibilizarea*

- i. Textul strategiei și al oricărui decret de aplicare al ei ar trebui să fie accesibil pentru membrii comunității beneficiare. Strategia ar trebui tradusă, la cerere, în limba romani sau în alte limbi utilizate în general de comunitățile locale de romi și/sau călători și difuzate prin intermediul mass-mediei care relatează practicile sau legile naționale (monitorul oficial, radio, televiziunea, presa, Internetul, etc.).
- ii. Acțiunile de sensibilizare față de politica/strategia în favoarea romilor și/sau călătorilor ar trebui să însoțească strategia la toate etapele, de la elaborarea sa

până la evaluare. Campaniile de sensibilizare față de conținut și progresul obținut ar trebui să vizeze toate eșaloanele ierarhice ale autorităților publice și beneficiarii interesați, dar și ansamblul populației. Autoritățile publice, la toate nivelurile, ar trebui să primească informații, linii directoare și o formare adecvată obligațiunilor de a implementa strategia și de a se abține de la orice act de discriminare.

- iii. Aceste campanii ar trebui să furnizeze informații cu privire la situația comunităților de romi și/sau călători, cu privire la dispozițiile antidiscriminatorii, drepturile persoanelor și recursurile posibile în caz de discriminare. Informațiile cu privire la organismele responsabile de lupta împotriva discriminării ar trebui să fie furnizate într-o limbă ușor înțeleasă de principalii beneficiari.
- iv. Campaniile de sensibilizare care vizează promovarea respectării și înțelegerii istoriei și culturii romilor și/sau călătorilor ar trebui să se desfășoare din momentul publicării strategiei. Ar trebui încurajat suportul și participarea altor comunități, în special populațiile care trăiesc în apropierea romilor și/sau călătorilor și care interacționează cu ei. Dialogul intercultural și înțelegerea culturii romani, a culturii care este în legătură cu modul de viață itinerant sau semiitinerant precum și așteptările majorității ar trebui încurajate.

VII. Implementarea strategiei

1. Mecanismul punerii în acțiunii

- i. Ar trebui implementat un dispozitiv al punerii în acțiune suficient de finanțat și dotat cu personal la scară națională, regională și locală.
- ii. Cooperarea și coordonarea interministerială între diferite instanțe vizate ar trebui să fie asigurate pentru a evita dublele eforturi și pentru a garanta eficiența implementării.
- iii. Textele juridice și administrative vizate ar trebui să includă:
 - informații clare despre mandat, în special componenta, coordonarea, domeniile de competență, autoritățile statutare, responsabilitățile și finanțarea mecanismului responsail de implementare;
 - termenul și obiectivele de implementare, donațiile bugetare, obligațiunea de a furniza informații și de a coopera cu instanțele responsabile de monitorizarea strategiei.

2. Acțiunea pozitivă

- i. Statele vizate care nu au făcut încă acest lucru ar trebui să preconizeze modificarea legislației lor naționale pentru a permite acțiuni pozitive care preconizează depășirea dezavantajelor specifice de care suferă romii și/sau călătorii și să promoveze egalitatea șanselor pentru aceste comunități în societate.
- ii. Ar trebui să se preconizeze măsuri pozitive, de exemplu, pentru a permite romilor și/sau călătorilor să aibă posibilități egale de acces la educație și/sau la piața muncii la

toate nivelurile și să fie recrutați în calitate de consultanți în diferite domenii (educație, sănătate, locuințe, angajare, etc.). De asemenea ar trebui luate măsuri pozitive pentru a încuraja romii și/sau călătorii să facă carieră în special în învățământ, administrația publică și poliție. Ar trebui încurajată participarea activă a romilor și/sau a călătorilor la procesele electorale la nivelul național, regional și local.

3. *Mediatorii sau asistenții*

- i. Ar trebui angajați și desemnați de către autoritățile centrale, locale sau regionale mediatori sau asistenți, în măsura posibilității romi și/sau călători, cu participarea prealabilă a comunităților de romi și/sau călători în calitate de persoane de contact, pentru a informa comunitățile și pentru a facilita procedurile, în special cele administrative, în diferite domenii ale implementării strategiei/politicii. Aceste persoane ar trebui să depindă de administrația publică și ar trebui să aibă o formare specifică și de calitate, finanțată, în măsura posibilității, de către autoritățile centrale, locale sau regionale.
- ii. Totuși, acești mediatori sau asistenți nu ar trebui să joace un rol subsidiar și nu ar trebui să substituie măsurile globale pe termen lung în favoarea emancipării și educației acestor comunități.

4. *Consiliile și formarea*

- i. Orice lege nouă care se referă la lupta împotriva discriminării ar trebui să fie însoțită de recomandări pentru a ajuta autoritățile responsabile de asigurarea respectării legii la implementarea ei eficientă. Forțele de ordine ar trebui să primească o formare corespunzătoare datoriei lor de a se abține de la orice act cu caracter rasist, de a preveni astfel de acte și de a le reprima rapid, pentru a garanta durabil securitatea comunităților de romi și/sau călători. Ele ar trebui să întrețină relații regulate cu aceste comunități și cu conducătorii lor pentru a încuraja cooperarea și înțelegerea.

Funcționarii (profesorii, polițiștii, lucrătorii medicali și asistenții sociali) ar trebui să conștientizeze rasismul și antițigănistul direct și indirect în cadrul formării lor generale.

- ii. Statele membre ar trebui să se asigure că autoritățile municipale și cele locale cunosc un proces de dezvoltare instituțională care le conduc spre relații fondate pe echitate și egalitate cu comunitățile de romi și/sau călători. Formarea personalului, o bună încadrare, gestionarea și controlul competent, orientarea practică, monitorizarea performanțelor precum și procedurile de recurs eficient sunt instrumentele utile pentru a asigura schimbarea instituțională.

5. *Rolul societății civile*

- i. Actorii reprezentativi ai societății civile de romi și/sau călători, în special ONG-urile, ar trebui să încurajeze participarea la elaborarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor care vizează ameliorarea condițiilor de viață, atât la nivelul național cât și cel local, în așa mod încât procesul să beneficieze de prețioasa lor experiență și expertiză.
- ii. Autoritățile ar trebui să asigure paritatea bărbați-femei în toate procesele de consultare.

- iii. Pentru a asigura un parteneriat eficient cu ONG, Statele membre ar trebui să încurajeze:
- un parteneriat multiplu cu organizațiile de romi și/sau călători;
 - implementarea rețelelor de organizații de romi și/sau călători;
 - elaborarea proiectelor comune și stabilirea contactelor regulate între organizațiile de romi și/sau călători și alții, organizațiile nerome;
 - difuzarea informației pe lângă comunitățile de romi și/sau călători;
 - consolidarea capacității romilor și/sau călătorilor pentru a le permite participarea la proiecte de dezvoltare destinate grupurilor vulnerabile la nivel local, național și internațional;
- iv. organismele centrale și locale sau regionale ar trebui să primească resurse suficiente pentru a implementa inițiative în zonele cu importante comunități de romi și/sau călători.
- v. Statele membre sunt responsabile pentru strategie și ar trebui să nu lase întreaga responsabilitate pentru punerea sa în acțiune pe seama ONG-lor.
- vi. Autoritățile ar trebui să le facă pe ONG responsabile de buna utilizare a fondurilor publice care le sunt alocate.

6. *Integrarea strategiilor*

- i. Necesitățile comunităților de romi și/sau călători ar trebui să fie încorporate în strategii naționale mai vaste. Accesul și participarea la societate în general sunt obiectivele fundamentale, dar ar trebui să fie aplicate, dacă este necesar, și măsurile orientate în favoarea romilor și/sau călătorilor. Integrarea strategiilor trebuie să asigure existența unei legături cu alte activități din același domeniu, să faciliteze acceptarea acestei problematice la toate nivelurile și să permită tuturor verigilor administrative necesare ca romii și/sau călătorii să ia parte la luarea deciziilor care îi vizează. Politicile orientate ar trebui să nu piardă din vedere că preocupările specifice și particularitățile populației de romi și/sau călători nu vor lipsi din politicile generale.

Integrarea strategiilor ar trebui să țină cont de diferențele dintre sexe și deci de necesitățile specifice ale bărbaților și femeilor.

- ii. Dincolo de ameliorările făcute de un proiect sau altul, punerea în acțiune ar trebui să suporte modificări sistematice.

VIII. Monitorizarea și evaluarea punerii în acțiune a strategiei

1. *Principiile de monitorizare²*

² Următoarele Recomandări sunt aplicate doar în domeniile netratate de rapoartele prezentate de State în calitate de instrumente obligatorii ale Consiliului Europei, cum este Convenția-cadru pentru minoritățile naționale sau Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare.

- i. Structurile guvernamentale sau procesele corespunzătoare ar trebui să fie create pentru a asigura monitorizarea punerii în acțiune a strategiei atât în diferite sectoare, cât și la scară locală și/sau regională.
 - Să fie independenți, transparenți, bine coordonați și dotați cu fonduri suficiente;
 - să asocieze înalți funcționari și diverși reprezentanți ai romilor și/sau călătorilor aleși de comunitatea însăși și de ONG de romi. Ar trebui respectată paritatea dintre sexe;
 - să se sprijine pe o bază de indicatori și de repere definite în prealabil pentru a permite evaluarea eficientă a acțiunilor întreprinse pe un anumit termen.
- ii. Textele juridice sau administrative care crează structurile de monitorizare sau procesele ar trebui să conțină dispoziții clare cu privire la:
 - mandatul, competențele, componența, frecvența rapoartelor de monitorizare și finanțarea;
 - o serie de indicatori și de repere pentru fiecare domeniu acoperit de strategie. Acești indicatori trebuie să fie în raport evident cu obiectivul general al strategiei;
 - categoriile de măsuri care vor fi luate pentru a atinge obiectivele strategiei și autoritățile publice competente care vor face acest lucru, după consultarea asociațiilor persoanelor vizate;
 - măsurile/proiectele care pot fi încredințate asociațiilor persoanelor vizate în vederea punerii lor în acțiune și rapoartele narative și financiare care sunt făcute în acest caz, precum și condițiile generale care vor fi îndeplinite în acest context;
 - procedurile de coordonare și de armonizare care urmează;
 - responsabilitățile care revin autorităților publice de a prezenta rapoartele de monitorizare;
 - garanțiile de independență, în special libertatea de a numi personalul și de a exprima public părerea sa, protecția împotriva eliberării arbitrare sau nereînnoirea mandatului.

2. *Publicarea rapoartelor de monitorizare*

- i. Rapoartele de monitorizare ar trebui să fie periodice, făcute publice, traduse în limbile utilizate de comunitățile vizate (de exemplu în limba romani) și pe larg disponibile în formate accesibile (de exemplu pe casete sau CD-uri) și pe Internet pentru a da posibilități de a informa bine și fiabil populația cu privire la chestiunile relative la romi și/sau călători.

Ar trebui preconizate reuniuni publice cu persoanele care iau decizii politice, cu experții și reprezentanții comunităților vizate.

- ii. Monitorizarea ar trebui să prevadă și procesul de consultare al comunităților de romi și călători.

- iii. Rapoartele de monitorizare ar trebui să conțină opiniile organizațiilor de romi și/sau călători, inclusiv opiniile disidente.
- iv. Va trebui încurajată o monitorizare independentă din partea organizațiilor societății civile și dacă este cazul, să fie luate în considerare recomandările lor.

3. *Evaluarea*

- i. Ar trebui efectuate evaluări regulate (de exemplu de două ori la fiecare cinci ani) în cadrul unui program sau a unei strategii plurianuale, precum și la încheierea programelor și a strategiilor pentru a identifica impactele și rezultatele pe termen lung pentru toate categoriile de beneficiari interesați.
- ii. Evaluările ar trebui:
 - să fie efectuate de către organisme independente competente în materie de dezvoltare, de monitorizare și să includă un număr mare de reprezentanți ai părților interesate;
 - să se spijine pe informații factuale și pe rezultatele monitorizării și să nu facă doar ca donatorii și organele responsabile de punerea în acțiune să intervină, dar să se intereseze și din punctul de vedere al altor actori și în special să se întrebe despre pertinenta acțiunilor desfășurate pentru beneficiarii vizati și despre impactul pe care îl au asupra vieții lor;
 - să revadă performanța, rentabilitatea și raportul cost-avantaje al organelor responsabile de punerea în acțiune pentru a garanta responsabilitatea lor și pentru a asigura transparența concluziilor lor în scopul favorizării încrederii;
 - să devină instrumente de învățare destinate consolidării programelor și strategiilor viitoare în favoarea romilor și/sau călătorilor în domenii similare la nivel național, regional și/sau local.
- iii. Fondurile destinate măsurilor preconizate pentru a atinge obiectivele strategiei vor constitui obiectul unei autorizații, conforme procedurilor aplicate în fiecare Stat, pentru o anumită durată de timp în cadrul punerii în acțiune a politicii și vor fi supuse unei reexaminări în fiecare an.
- iv. Dacă un raport elaborat de un organism de audit public conține informații suficiente cu privire la aspectele care justifică continuarea unei măsuri, acest raport de audit poate înlocui raportul cu privire la rezultatele evaluării făcând o referință la acest raport.